



Päätökset ikäasumisen ratkaisusta puuttuvat vielä kunnista

Päälöydökset

- Varautuminen väestön ikääntymiseen on asumisen osalta vielä vähäistä. Kyse-
lyn perusteella pääosassa
kunnista ikäasumisen rat-
kaisut odottavat suunnitte-
lua ja päätöksentekoa.
- Päätarkaisu ikääntyneen
väestön asumisessa on es-
teettömät, kohtuuhintaiset
ja lähellä palveluja sijaitse-
vat asunnot.
- Asuinympäristöjen tulisi
olla esteettömiä ja turvalli-
sia. Esteettömyys on ym-
märrettävä laajasti siten,
että esimerkiksi lievästi
muistisairas pystyy selviy-
tymään ympäristössä.
- Täydennysrakentamista
sekä muutos- ja korjausra-
kentamista on lisättävä.
Niiden avulla parannetaan
myös rakennusten teknisiä
ratkaisuja.
- Väestön omaa varautumis-
ta ikäasumiseen on tuetta-
va neuvonnalla ja korjaus-
avustuksilla. Neuvontapal-
velujen saatavuutta tulee li-
sätä osana palveluohjausta
ja muuta neuvontaa.

Kirjoittajat:

Sari Kehusmaa
Johtava asiantuntija, THL

Noora Marjeta
Tutkimusassistentti, THL

Lasse Mielikäinen
Erikoissuunnittelija, THL

Raija Hynynen
Asuntoneuvos, YM

lökkään väestön määrä kasvaa voimakkaasti. Kun tänä vuonna 75 vuotta täyt-
täneitä on 9 prosenttia väestöstä, nousee luku 14 prosenttiin vuonna 2030.
Tavoite on, että enemmän kuin yhdeksän kymmenestä heistä asuu kotona.
lökkäille sopivia asuntoja tarvitaan kahdentoista vuoden kuluttua noin 750 000
henkilölle. Osa näistä on valmiita, osa tulee korjata ja pieni osa saadaan raken-
tamalla uutta.

Samaan aikaan iäkkäiden yksinasuminen lisääntyy. Kasvava yksinäisyyden ja
turvattomuuden kokeminen lisää palvelujen tarvetta. Yksinäisyyttä on tarpeen
vähentää yhteisöllisyyttä edistävillä keinoilla, kuten yhteisöasumisen ratkaisuil-
la ja järjestämällä asuinalueille ikääntyneiden tapaamis- ja toimintapaikkoja.
Tutkimuksista tiedämme, että valtaosa iäkkäistä haluaa asua kerrostalossa
lähellä erilaisia palveluja. Asumiselta toivotaan vaivattomuutta, esteettömyyt-
tä, saavutettavuutta sekä yhteisöllisyyttä. Näiden tekijöiden tulee ulottua koko
asuinympäristöön. Harva on kuitenkaan itse varautunut niin, että nykyinen
asunto vastaisi näitä odotuksia ja mahdollistaisi pärjäämisen ikääntymiselle
tyypillisestä toimintakyvyn laskusta huolimatta. Tämä lisää kunnissa sekä uu-
dis- että korjausrakentamisen tarvetta tulevana vuosina.

Tässä tutkimusraportissa kuvataan, miten kunnat ovat maakunnittain varautu-
neet ikäasumiseen. Tutkimus perustuu vuoden 2016 Vanhuspalvelujen tila -
seurantatutkimuksen kuntakysely -aineistoon. Kyselyyn ovat vastanneet van-
huspalvelujen järjestämisvastuussa olevat kunnat, kuntayhtymät tai yhteistoi-
minta-alueet. Tausta-aineistona käytettiin lisäksi ympäristöministeriön ikään-
tyneiden asumisen kehittämisohjelmassa 2017 valmistuneiden selvitysten joh-
topäätöksiä ja suosituksia. Kehittämisohjelmassa luotiin keinoja, joiden avulla
on mahdollista ennakoida ikääntyneiden asumistarpeita ja edistää nykyisen
asuntokannan ja asuinalueiden muuttamista ikäystävälliseksi.

KUNNISSA SUUNNITELMIA ON TEHTY, PÄÄTÖKSET PUUTTUVAT VIELÄ

Kunnan tulisi tehdä ennakoiva ja tulevaisuuteen varautuva arviointi ikäasumi-
sen ja rakentamisen tarpeista alueellaan. Arviossa tulee selvittää olemassa
olevan asuntokannan kunto, tämän hetkinen ja tulevien vuosien asuinaluekoh-
tainen ikääntyneiden määrä ja heidän asumistilanteensa. Asuntotuotannon
suunnittelun ja kehittämisen tulee perustua näihin tietoihin. Lisäksi asumisrat-
kaisuja ja palvelurakennetta tulee kehittää yhdessä siten, että asunnot eivät
sijaitse irrallaan palveluista.

Vaikka suurin osa kunnista on tehnyt suunnitelmia ikäasumisesta, löytyi kyse-
lyssä edelleen alueita, joissa vanhuspalveluista päättävät vastasivat, että uusia
ratkaisuja ei ole suunniteltu riittävästi.

Näin tutkimus tehtiin

THL ja Valvira kartoittivat yhteistyönä ikääntyneiden palveluiden nykytilaa kuntakyselyillä vuosina 2013 ja 2014 ja 2016.

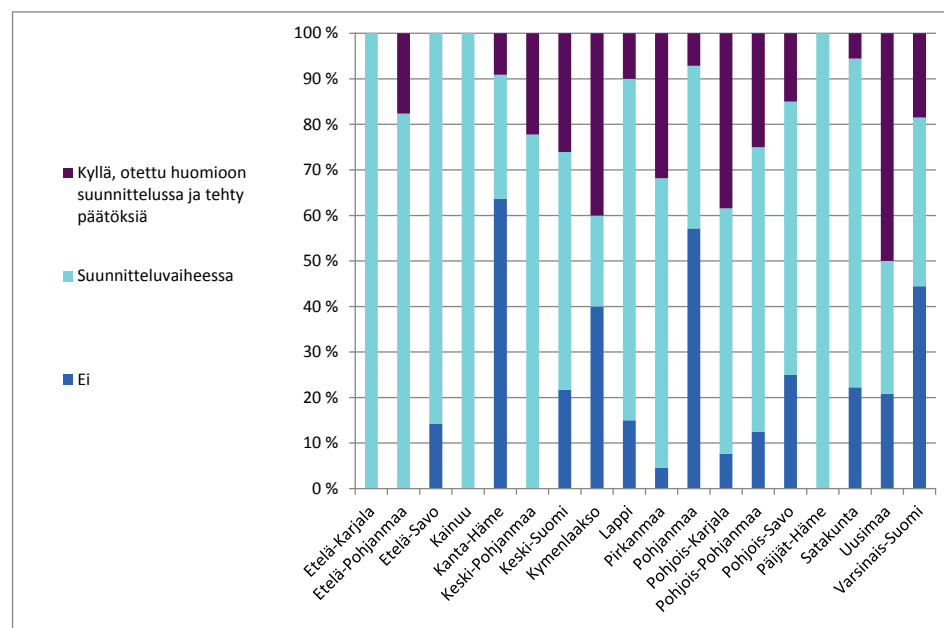
Tavoitteena oli tuottaa kuvaus ja analyysi vanhuspalveluiden tilanteesta ennen ja jälkeen vanhuspalvelulain voimaantulon. Nykyään seurantatutkimuksen avulla kerätään tietoa vanhuspalvelujen tilasta Suomessa. Vuonna 2016 kyselyyn otettiin osaksi ikäasumista koskevat kysymykset.

Kuntakysely toteutettiin keväällä 2013, syksyllä 2014 ja 2016 sähköisenä kyselynä, joka lähetettiin kuntien, kuntayhtymien ja yhteistoiminta-alueiden vanhuspalveluista vastaaville viranhaltijoille. Manner-Suomessa on vuonna 2016 yhteensä 297 kuntaa. Vuonna 2016 kuntakyselyyn vastasi 158 kuntaa, jotka järjestivät ikäihmisten palvelut omana toimintana ja 41 kuntayhtymää/yhteistoiminta-aluetta, jotka järjestivät palvelut yhdessä.

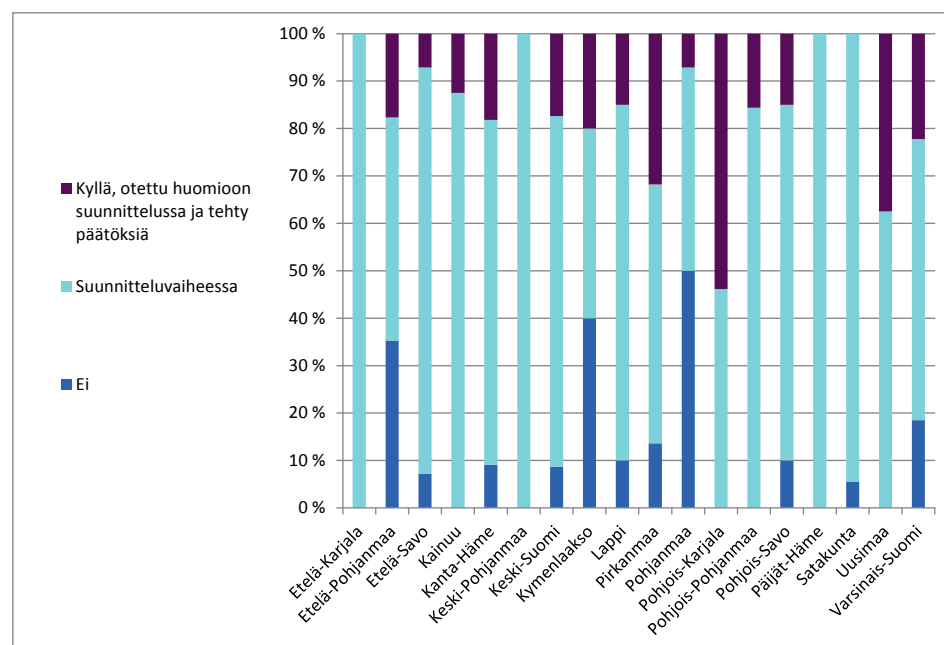
Kunta/ kuntayhtymä/ yhteistoiminta-aluekohtaiset ikäihmisten palveluja koskevat kyselytulokset ovat saatavilla osoitteessa: www.thl.fi/vanhuspalvelulainseuraanta

Tämä Tutkimuksesta tiiviisti -julkaisu on osa ”Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa” -kärkihanketta.

Toimiva varautuminen edellyttää kuntien päätöksiä. Sellaisia päätöksiä ikäasumisesta on tehty huomattavan vähän. Uudellamaalla oli kyselyssä eniten kuntia, jotka ovat tehneet päätöksiä ikääntyneiden asumisen ratkaisusta ja toimenpiteistä. Asuinympäristön ikäystävällisyyden huomioimisesta on tehty eniten toimenpidepäätöksiä Pohjois-Karjalan kunnissa. Kuviot 1 ja 2.



Kuvio 1. Maakuntien varautuminen ikäasumisen uusiin ratkaisuihin, prosenttiosuus alueen vastaajista.



Kuvio 2. Maakuntien toimenpiteet ympäristön ikäystävällisyyden huomioimiseksi, prosenttiosuus alueen vastaajista.

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman tavoitteena vuosina 2013–2017 oli edistää ikääntyneille sopivaa ja saavutettavissa olevaa asuntotarjontaa, pääosin lähellä palveluja. Ikääntyneille soveltuvia asumisratkaisuja ovat omistusasumisen lisäksi mm. asumisoikeusasunnot, esteettömät vuokra-asunnot ja taajamissa sijaitsevat palvelu- ja yhteisökorttelit. Vain ikääntyneille suunnatut asuintalot ja korttelit eivät kannusta yhteisölliseen ja osallisuutta lisäävään elämään, sen sijaan yleisesti parempana ratkaisuna pidetään monisukupolvisia asumisyhteisöjä.

KUNTIEN TOIMENPITEET EIVÄT OLE RIITTÄVIÄ ESTEETTÖMYYDEN JA SAATAVUUDEN NÄKÖKULMASTA

Suurissa ja keskisuurissa kunnissa on erilaisia asumisvaihtoehtoja tarjolla pieninä kuntia paremmin. Ongelmana kuitenkin on olemassa olevan asuntokannan riittämätön esteettömyys. Vaikka esim. vuokra-asuntoja olisi tarjolla, ne eivät nykyisessä kunnossaan aina sovellu toimintakyvyltään heikentyneen henkilön asunnoksi. Lisäksi iäkkäille tarkoitetut asunnot ovat usein kooltaan liian pieniä, kun huomioidaan apuvälineiden tarve ja asunnossa liikkumisen ongelmat. Eri-tyisesti pienten kuntien ongelma on ikääntyvien asumisvaihtoehtojen vähäisyys.

Keskeistä onkin korjaus- ja täydennysrakentamisen tukeminen, jotta nykyinen asuntokanta muutettaisiin mahdollisimman monelle asukkaalle soveltuvaksi. Onkin varmistettava, että ikääntyneiden toimintakykyä ylläpitävät ja edistävät keinot otetaan jatkossa nykyistä paremmin huomioon uudis- ja korjausrakentamisessa.

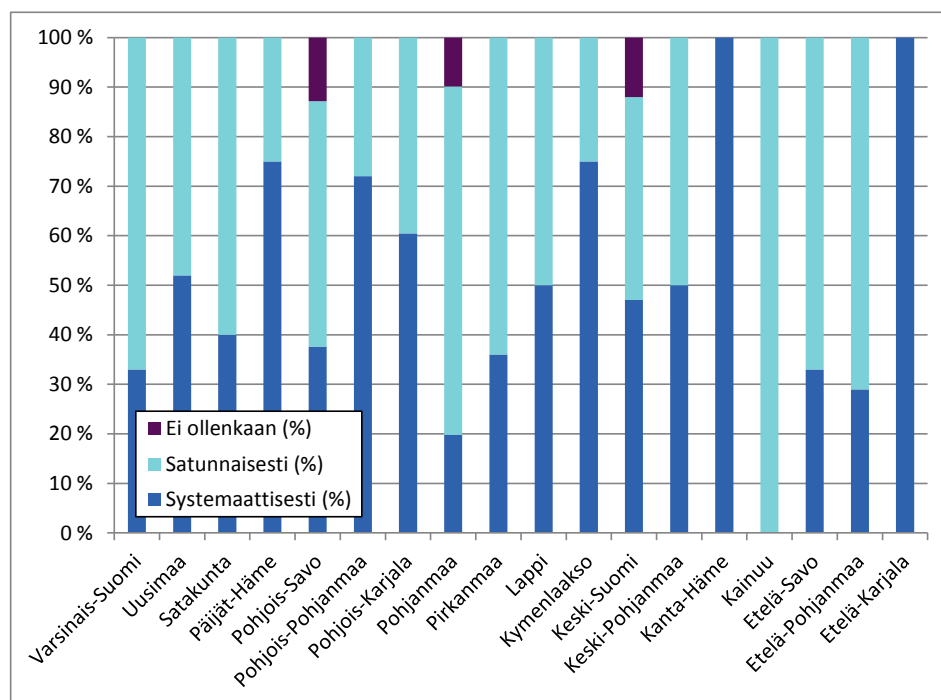
Kyselyn mukaan vuonna 2016 suurin osa kunnista oli sisällyttänyt toimenpiteitä asuin- ja elinympäristön esteettömyyden ja toimivuuden lisäämiseksi suunnitelmaan ikääntyneen väestön tukemiseksi. Sen sijaan toimenpiteitä päivittäispalveluiden ja julkisen liikenteen varmistamiseksi oli vain noin puolella maakunnista.

Itsenäisen asumisen tukemisessa on kiinnitettävä erityistä huomiota palveluiden saavutettavuuteen ja julkiseen liikenteeseen. Liikkumiskyvyn ja muut toimintakyvyn rajoitteet on huomioitava suunniteltaessa ja kehitettäessä asuin- ympäristöjä, julkisia rakennuksia, liikennettä sekä sosiaali- ja terveyspalveluja.

ASUMIS- JA KORJAUSNEUVONTAA TARVITAAN ENEMMÄN

Ikääntyneiden omaa varautumista elämään ja asumiseen iäkkäänä on vahvistettava. Heille tulee tarjota monimuotoista asumiseen liittyvää neuvontaa. Tietoa asumisesta ja korjausneuvontaa ”yhden luukun”-periaatteella tarvitaan. Neuvonnan avulla ikääntyneiden tietoisuus asumisen ratkaisuista, kotona asumisen tukemisen keinoista ja asumiseen liittyvistä tukimuodoista paranee, ja sitä kautta oma ennakointi helpottuu.

Harvassa kunnassa on tarjolla asuinolojen kartoitusta ja asumis- ja korjausneuvontaa osana iäkkäälle väestölle suunnattuja neuvontapalveluja, terveystarkastuksia tai kotikäyntejä (Kuvio 3). Etelä-Karjala ja Kanta-Häme erottuvat muista kattavammin neuvontaa tarjoavina maakuntina.



Kuvio 3. Asumis- ja korjausneuvonnan sisältyminen iäkkäälle väestölle suunnatuissa neuvontapalveluissa, terveystarkastuksissa tai kotikäyneissä maakunnittain, prosenttiosuus alueen vastaajista.

Asumis- ja korjausneuvonnalla edistetään ikääntyneiden omaa varautumista siihen, että omassa kodissa voi asua mahdollisimman pitkään. Tulevaisuudessa yhä useammin tuodaan ikääntyneille tarvittavat palvelut kotiin tai lähelle kotia, eikä tehostetun palveluasumisen ja laitoshoidon osuutta tulla lisäämään.

Neuvonnassa keskeistä on huomioida myös teknologiset ratkaisut. Hyvinvointi-, kiinteistö- ja älyteknologian kehittyessä on yhä enemmän erilaisia innovaatioita ikäasumisen tueksi. Muistisairaana elämää helpottavat nykyisin esimerkiksi kulunvalvontaan kehitetyt apuvälineet ja etäyhteydet mahdollistavat uudenlaisia tapoja ylläpitää sosiaalisia suhteita ja saada palveluja kotiin.

YHTEENVETO

Ikääntyvä Suomi tulee tarvitsemaan esteettömiä, kohtuuhintaisia ja lähellä palveluja sijaitsevia asuntoja. Varautuminen väestön ikääntymiseen on asumisen osalta vielä vähäistä. Kyselyn perusteella pääosassa kunnista ikäasumisen ratkaisut odottavat suunnittelua ja päätöksentekoa. Kuntien tulisi nykyistä paremmin selvittää ja suunnitella mitkä ovat iäkkään väestön asumistarpeet lähitulevaisuudessa ja missä ikääntyvälle väestölle tarkoitettua uutta asunto- tuotantoa ja korjausrakentamista tarvitaan.

Koska asuntokanta on käytössä pitkään, toteutettavat asumisratkaisut tulee olla muunneltavissa myös tulevien asukasryhmien tarpeisiin. Tällä hetkellä yhdyskuntasuunnittelun suunta on kohti monipuolista yhteisöllisyyttä tukevaa asumista palvelujen ja hyvien joukkoliikenneyhteyksien läheisyydessä. Tämä suuntaus tukee myös iäkkään väestön tarpeita, kunhan huomioidaan, että asunympäristöt ovat esteettömiä ja turvallisia. Esteettömyys on ymmärrettävä laajasti siten, että esimerkiksi heikosti näkevä tai lievästi muistisairas pystyy selviytymään ympäristössä. Nykyistä enemmän tarvitaan esimerkiksi visuaalisia ja helposti hahmotettavia tunnisteita.

KIRJALLISUUTTA

Vanhuspalvelujen tila -
seurantatutkimus.
www.thl.fi/vanhuspalvelulainseuraanta

Hynynen R. Kooste ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmassa keväällä 2017 valmistuneiden selvitysten johtopäätöksistä/suosituksista. 2017.

Jalava J, Lahtinen H, Tyvimaa T, Vuorela M, Arolinna S. Ikääntyneiden asumisratkaisujen tarve ja toteutus. Ympäristöministeriön raportteja 16/2016.

Verma I (toim.), Kurkela T, Sanaksenaho P, Suominen J, Taegen J, Vauramo E. Palvelukortteli. Konseptin kuvaus ja soveltamine erilaisiin taajamiin. Ympäristöministeriön raportteja 3/2017.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
PI 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-343-161-4 (verkko)
ISSN 2323-5179

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-161-4>

www.thl.fi/ikaantyminen

Täydennysrakentamista sekä muutos- ja korjausrakentamista on lisättävä. Niiden avulla parannetaan myös rakennusten teknisiä ratkaisuja. Tekniset apuvälineet yleistyvät nopeimmin, jos niiden käyttöä suunnitellaan jo rakentamisvaiheessa. Asuntotuotannossa tulee lisäksi huomioida, että iäkkäiden asuntojen on oltava riittävän isoja, jotta esimerkiksi liikkumisen apuvälineitä mahdollista käyttää.

Väestön omaa varautumista on tuettava neuvonnalla ja viestinnällä. Ikääntyneille tulee tarjota monimuotoista neuvontaa, jossa sisältää tietoa asumisesta ja sen erilaisista ratkaisuista sekä asuntojen korjausneuvontaa ”yhden luukun”-periaatteella. I&O-kärkihankkeessa on kehitetty iäkkäille suunnattua keskitettyä asiakasohjausta ja palveluneuvontaa. Hankkeessa on havaittu, että neuvontapalveluihin tulee huomattavan paljon kyselyjä asumisen kysymyksistä.

Tämän julkaisun viite: Kehusmaa S., Marjeta N., Mielikäinen L., Hynynen R. Päätökset ikäasumisen ratkaisusta puuttuvat vielä kunnista. Tutkimuksesta tiiviisti 25, syyskuu 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.